

Cortines de fum

Un estudi recent, pagat per una multinacional del tabac, assenyala que els fumadors proporcionen més ingressos i estalvis a l'estat que no pas despeses. Però aquesta conclusió contrasta amb la d'uns altres estudis, que consideren la qualitat i l'esperança de vida un benefici econòmic i social que cal promoure.

Hi ha estudis de doble tall. La Philip Morris va encarregar un treball, inclòs en un llibre titulat *Anàlisi econòmica dels estils de vida: externalitats i cost social*, que assenyala que, a l'estat, li surt a compte que hi hagi molts fumadors. Al cost sanitari que signifiquen, s'hi han de contraposar tant els impostos que permeten d'ingressar com l'estalvi en pensions, atès que els fumadors viuen menys. El balanç total és favorable a l'estat.

Dèiem que l'estudi és de doble tall, perquè a l'hora de restar les despeses en pensions ha de reconèixer que els fumadors viuen menys. L'estudi atribueix al tabac un 25% de la mort d'homes i un 2% de la de dones a tot l'estat. Si Philip Morris vol utilitzar l'argument de l'estalvi en pensions, haurà de reconèixer que el tabac escurça la vida. Altrament, els suposats beneficis no són tants.

L'estudi no és pas l'únic d'aquesta mena, però una vegada més mostra una certa manera de fer els comptes. L'anàlisi considera despeses per tabac: assistència sanitària primària i farmàcia, assistència sanitària especialitzada, pensions d'invalidesa, pensions de viduïtat i pensions d'orfenesa. En total, calcula que el 1993 això va significar un cost de 332.256 milions de pessetes. En canvi, considera estalvis l'assistència i les pensions de jubilació que un fumador, pel fet de morir-se abans, no gasta, 208.504. Si hi afegim 347.964 milions de pessetes en impostos —el 75% del preu dels cigarrets— el suposat benefici total és de 224.212 milions de pessetes per a l'estat.

Un estudi publicat el 9 d'octubre al prestigiós *New England Journal of Medicine* per un equip del departament de Salut Pública de la Universitat Erasmus, de Rotterdam (Països Baixos), oferia unes dades similars, però amb unes conclusions ben diferents. Els autors, Jan J. Barendregt, Luc Bonneux i Paul J. van der Maas, indicaven, d'entrada, que si els no-fumadors tenen més salut que no pas els fumadors, deixar de fumar hauria de ser un estalvi. Però tam-

bé esmentaven estudis que indiquen la contrària, gràcies, precisament, a estalvi en atenció mèdica, pensions i ingressos pel tabac.

A partir de diverses dades de costos sanitaris i d'esperança i qualitat de vida de fumadors i no-fumadors als Països Baixos, l'equip neerlandès exposava els seus càlculs. En aquest país l'esperança de vida dels fumadors és de 69,7 anys en el cas dels homes i de 75,6 en el de les dones, essent així que per als no-fumadors és, respectivament, de 77,0 i 81,6 anys. Als setanta anys, el 78% dels homes no-fumadors són vius, quan només hi arriben el 57% dels fumadors (en les dones les xifres són 86% i 75%). La meitat dels no-fumadors arriba als vuitanta anys, i només el 21% dels fumadors (en les dones, 67% i 43%).

Segons els autors, això té uns efectes profunds en les despeses sanitàries. Entre els joves, amb mortalitat baixa, tant si són fumadors com si no, les despeses sanitàries dels fumadors resulten força més elevades. Però quan arribem als 70-74 anys o més, una supervivència més llarga dels no-fumadors i les despeses que això motiva superen els possibles estalvis.

Efectivament, a aquesta edat les persones requereixen més atenció mèdica, perquè solen tenir més malalties no relacionades amb el tabac. Aquestes malalties, més relacionades amb l'envelliment que no pas amb els hàbits, impliquen que, en aquest segment d'edat, una població de no-fumadors sigui més cara que no pas una de mixta –fumadors i no-fumadors.

Els autors també mostren que les conseqüències econòmiques de la despesa superior, si la gent deixa de fumar, no es noten de seguida. Els primers anys, si el percentatge de fumadors disminueix molt, les despeses també. Però, al cap d'un temps, els increments dels costos que hem exposat fan que molts estalvis es converteixin en despeses. I això perquè els costos apareixen a mesura que hi ha més gent que arriba a una edat avançada i que necessita atenció mèdica o cobra pensions.

El temps que triga a produir-se això varia segons el percentatge de fumadors que quedi. Si tothom deixés de fumar, els costos superarien els estalvis al cap de vint-i-sis anys. Si es mantenia un 3% de fumadors, el fet trigaria trenta-un anys, que serien trenta-set amb un 5% de persones que mantinguessin l'hàbit. Amb un 10% de fumadors, passarien cinquanta anys fins que les despeses no superarien els estalvis.

El valor de la vida. Fins aquí les dades, que coincideixen qualitativament amb les de l'estudi espanyol. Però a partir d'aquí aquests dos equips científics divergeixen. Els espanyols consideren provat

Les mateixes dades poden interpretar-se de maneres diferents, segons les consideracions ètiques dels autors o patrocinadors.

que els elevats impostos que graven el tabac van més enllà del que es justifica econòmicament, i que reduir els impostos augmentaria el consum. En canvi, els neerlandesos consideren que el seu estudi il·lustra "les ambigüitats de qualsevol mètode econòmic d'avaluació", que sempre es veurà desfigurada per les arbitrarietats a l'hora de considerar els costos o els estalvis inclosos.

Més endavant afirmen: "La política de salut pública es troba compromesa amb la salut. Fumar és un risc superior per a la salut, per tant, l'objectiu d'una política sobre el tabac hauria de ser simple i clara: dissuadir de fumar". La societat –afirmen– que despèn diners a afegir anys a la vida i salut als anys, ha de fer els balanços de cost-benefici considerant els anys guanyats. I per això, conclouen,

"no tenim dubte que una política antitabac efectiva fa quadrar els comptes".

Ens trobem amb unes mateixes dades, però amb plantejaments ben diferents. L'estudi promogut per Philip Morris només veu diners que se sumen o es resten. L'estudi neerlandès veu persones que tenen més salut o menys, o que viuen més anys o menys. Simplificar els estudis econòmics de la primera forma implica no incloure-hi moltes consideracions, com ara el benestar de les persones. No és fàcil d'atribuir un valor en diners al fet que la gent no tingui dificultats respiratòries o cardiovasculars, tret del que és evident: el dels costos sanitaris. Tal com assenyalen els científics neerlandesos, alguns esforços d'uniformització sobre l'avaluació dels efectes a llarg termini poden eli-

L'estudi promogut per Philip Morris només veu diners que se sumen o es resten. L'estudi neerlandès reflecteix persones amb més o menys salut. La reducció a les consideracions monetàries implica no incloure-hi dades com el benestar de les persones.

Cèl·lules, Internet i Wall Street

Darrerament, un altre cas ha posat de manifest la relació entre ciència i economia. El 13 de gener el preu de les accions de Geron Corporation va fer una puja del 44%. Aquesta puja no era el resultat de cap operació financera espectacular, sinó de la difusió d'uns treballs de recerca que l'empresa havia promogut. La setmana passada exposàvem l'estudi que havia aconseguit d'obtenir cèl·lules que es reproduïen indefinidament, sense mostres d'envelliment. El treball s'havia publicat a la revista *Science*.

Com és habitual, la revista va enviar una nota de premsa resumint el treball i assenyalant que cap mitjà no se'n podia fer ressò abans del 15 de febrer, a les quatre de la tarda. És el que se'n diu embargament, per a evitar l'aparició de notícies abans que un treball no es publici a la revista. Fins i tot un acte previst per a dos quarts de dues del mateix dia 15 s'hagué de retardar, perquè els advocats de la Geron advertiren que els podien acusar de promoure expecta-

tives abans de la publicació del treball.

Però un servei de notícies que es difon a través d'Internet va avançar detalls de l'estudi. Es tracta d'un servei publicat en una pàgina molt visitada pels inversors de borsa: Motley Fool. Allà es deia que el treball sobre els telòmers

podia significar el descobriment de la font de la joventut cel·lular.

Els inversors no varen aturar-se a consultar cap científic ni varen pensar que els possibles productes trigarien encara uns anys a ser al mercat. Les accions pujaren. Però quan la

gent es va adonar que les aplicacions comercials del treball encara trigarien força, si arribaven, van tornar a baixar.

No és la primera vegada que la Geron s'hi troba. L'agost de l'any passat, un altre treball sobre telòmers en va fer pujar les accions. Ara, com deia la revista *Science*, la notícia va ser una injecció de vigor juvenil en les accions de l'empresa. I va mostrar els perills de confiar-se de l'actualitat no contrastada difosa per Internet. X. D.

ARXIU

minar algunes arbitriats, però els problemes fonamentals d'aquestes anàlisis en diners roman- dran.

El llibre espanyol inclou també un estudi sobre els accidents de trànsit. En aquest cas, els costos resulta que són més elevats i no compensats. Així, referint-se al 1994, calcula que els accidents costaren a la societat un bilió de pessetes. En aquesta xifra, hi inclou despeses sanitàries directes, però també el cost social. En aquest darrer, hi enclou la pèrdua, en conjunt, de 216.000 anys potencials de vida, però també adaptacions d'habitatges, transports especials, pèrdues de capacitat productiva, indemnitzacions i pensions. L'autor de l'estudi, Justo

Menéndez, també creu que hi ha costos "no mesurables, però no per això irrellevants", com ara sofriment i pèrdua de qualitat de vida de les víctimes i dels familiars.

La diferència clara entre els dos estudis inclosos en el mateix llibre es pot entendre, si recordem que, el del tabac, el va subvencionar Philip Morris i, el dels accidents, l'ha fet el director del servei d'Urgències 061 d'Insalud. Menéndez demostra que no té al cap un simple balanç econòmic, sinó que la qualitat de vida—física i psíquica—o els anys perduts s'han de comptar com a pèrdues. És curiós que l'estudi del tabac trobi beneficis l'estalvi de pensions i el dels accidents consideri els anys perduts una despesa.

Els estudiosos del tabac demanen una rebaixa d'impostos, que n'augmentaria el consum. Traspasat al tema de la circulació, potser es trobaria que els ingressos en moltes més fortes compensen les despeses calculades. I potser, econòmicament, algú acabaria de- duint que les campanyes per reduir els accidents acaben essent massa cares.

Més enllà de l'esquifit econòmicisme. Aplicats al camp ambiental, els estudis econòmics esbiaixats també poden mostrar uns balanços que porten a la confusió. Així, és més barat de no posar una depuradora que no pas d'instal·lar-la, sempre que no considerem el cost d'embrutar l'aigua o el sòl. Resulta més econòmic d'abocar les deixalles a qualsevol lloc, sempre que no s'hi inclogui el cost sanitari o ecològic de la contaminació que pot originar.

Un exemple recent, l'hem tingut amb la plataforma petrolera Brent Spar, que va provocar una campanya de Greenpeace. Finalment, la Shell no l'enfonsarà davant la costa d'Escòcia, com pretenia, sinó que la desballestarà per utilitzar-ne el material en l'ampliació d'un moll a Noruega. Segons la Shell, això serà sis vegades més car que no haver-la enfonsada. Però, una vegada més, aquest cost és parcial, perquè no té en compte els possibles efectes negatius de l'enfonsament.

Per això, cal introduir aspectes no estrictament econòmics a l'hora de fer comptes. Aspectes que no tenen una traducció monetària clara, però que són importants a l'hora de valorar uns efectes. I també cal mirar qui paga els estudis. Com hem vist, les mateixes dades poden interpretar-se de maneres diferents, segons les consideracions ètiques dels autors o dels patrocinadors. En tot cas, sembla que una cosa és clara, fins i tot per a Philip Morris: el tabac mata. Un fet acceptat que no sembla la millor propaganda per al producte ni diu gaire a favor dels qui en volen promoure el consum.

Xavier Duran